

92. Högstena sn, kyrkan.

Pl. 73.

Litteratur: B 936, L 1355, T 72. J. Peringskiöld, Monumenta 9, bl. 41 b; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); K. E. Sahlström m.fl., Gudhems härads fornminnen (1932), s. 230; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 390; Handlingar 1936, 1937 (restaureringsrapport) i ATA.

Äldre avbildningar: J. Hadorph och J. Leitz, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 936); S. Welin, träsnitt (i T 72).

Det nu återstående fragmentet av runstenen sitter sedan 1937 fastsatt med järnkrampor på Högstena kyrkas västra yttervägg N om vapenhuset.

I J. Peringskiölds *Monumenta* finner man stenen för första gången omnämnd: »Ifrån hehl och hållen undergång hafwer Man här wid kyrkian ännu förwarat ett, uthur ålderens kiäfttar och obetänkta förstörares händer, undanrykt Monument, som nogot sönder-slaget, doch till sin fulla meningz öfverskrift tydeligen läsas kan». Träsnittet har överskriften: »Höstena Kyrkia i Gudhems härad» (B 936 och L 1355: »Högstena Sockn. I Kyrkan»). I kyrkoinventariet 1829 anges dess plats vara »inuti Kyrkan under främsta Stolarna på Qvinnsidan». Vid K. Torins undersökning låg den fortfarande kvar »i kyrkans golf under bänkarne på venstra sidan om gången upp mot choret». I samband med kyrkans restaurering 1907 flyttades den till kyrkans västra innervägg, S om ingångsdörren, där den placerades upp och ned, delvis dold av trappan, som leder till läktaren. År 1937 flyttades den till sin nuvarande plats.

Kalksten. Höjd 1,64 m., bredd 1,38 m. Bilden i *Bautil* visar, att av stenen vid avtecknandet på 1600-talet återstod betydligt mera än nu. Med ledning av B 936 kan stenens ursprungliga höjd beräknas till c:a 2,70 m. Toppen var avslagen, och därigenom en del av runslingan förkommen, men större delen av inskriften fanns dock i behåll. Tidpunkten för den senare åverkan, varigenom ytterligare ett stycke av stenens överdel har förkommit, är icke känd, den ligger i varje fall före Torins undersökning. Vart de förkomna partierna tagit vägen är icke känt. Stenytan vittrar starkt nedtill. Vid besöket 1946 kunde konstateras, att mindre stycken kring 44 a nyligen bortfallit.

Inskrift (supplerad efter B 936):

: iarutr : auk : a[upin : rispu : s . . . as]ur : faþur : sin : buntā : hrþa : kupan :
5 10 15 20 25 30 35 40 45

Iarundr ok Öðinn restu s[ten þenna æftir] Assur, faður sinn, bonda harða goðan.

»Jarund och Ödin reste denna sten efter Assur, sin fader, en mycket god bonde.»

Till läsningen: Före l i finnas två grunda fördjupningar, som sannolikt äro sk. Det må emellertid erinras om att stenytan överflödar av fördjupningar av liknande slag. 1–2 ia äro slitna men säkra, hst i 2 a är djupast. Efter 10 a synas spår av hst och bst i 11 u. 23–24 ur äro skadade i toppen. På 25 f äro bistavarna helt utnötta. 26 a har toppen utnött och bst är svag. 33–34 bu äro svaga. R. 36 har tidigare (B 936 och T 72) lästs a;

20 – 578280. Västergötlands runinskrifter.

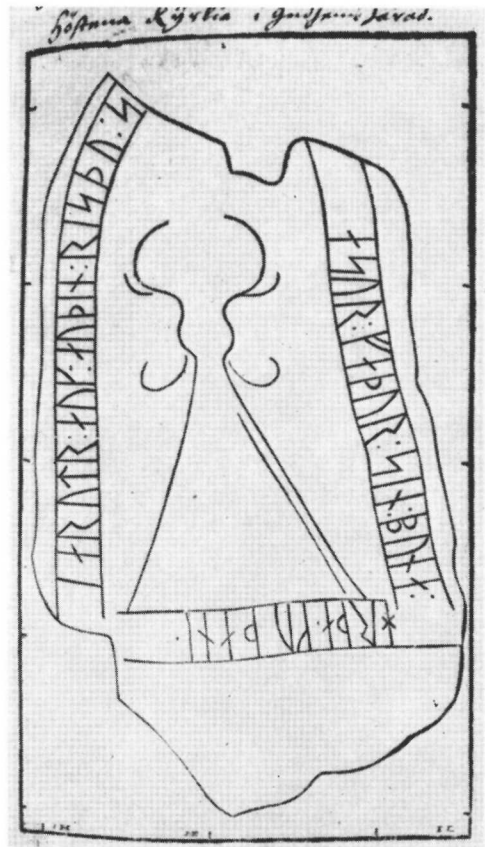

Fig. 134. Vg 92. Högstena sn, kyrkan. Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 936).

Jungner har däremot uppfattat den som **t**. Mitt på runan finns spår av huggning, som sannolikt är rester av en **a**-bst; en **t**-bst t.h. om hst är därjämte säker. Jungner har även sett en dylik t.v. om hst, men denna är tämligen osäker. Runan torde kunna uppfattas som en binderuna **ta**, eftersom ristaren för symmetriens skull kanske ej velat rista ytterligare en runa i raden. Efter r. 36 finns en grund fördjupning, som möjligen är huggen som nedre punkten i ett sk. **n**-bst till 37 **h** är nu svag men säker.

Om mansnamnet *Iarundr* se Sö 260 och S. B. F. Jansson i *Fornvännen* 1946, s. 276. Av namnet *Auðinn*, *Øðinn* finnas flerfaldiga fsv. belägg. Runinskrifter, som troligen innehålla detta namn, dels i formen *Auðinn*, dels i formen *Auðunn*, äro Sö 16 och Sö 157. Om *Assurr* se Vg 50.

93. Rådene sn, gamla kyrkogården.

Fig. 135. Vg 93. Rådene sn, gamla kyrkogården. Efter foto av H. Faith-Ell 1936; bilden i planschäftet är spegelvänd.

Litteratur: L 1562, T 71. Th. Ljunggren, Brev aug. 1792 t. P. Tham (ATA, tr. i VHAA:s Månadsblad 1879, s. 25 f.), Anteckning i KB F m 26 a, s. 14, Beskrifning öfver Sjögerstads församling 1814 (i: KB M 98: 3, s. 13); P. Tham, Uppteckning aug. 1793 »taget ur D. Vilskmans Topografiska Samlingar i Skara» (i: J. G. Liljegren, Fullständig Bautil, ATA), Diverse Antiquariska Anteckningar (i: Bautil, tillh. kapt. E. Malmberg, Ulriksdal); P. E. Lindskog, En korrekt beskrifning om Skara stift 5 (1816), s. 91; A. Larsson, Brev ³/₈ 1861 t. B. E. Hildebrand (ATA); G. Brusewitz, Brev ¹⁵/₇ och ¹¹/₁₁ 1861 t. Hildebrand (ATA), Westergötland 1861, s. 66 (ATA); P. A. Säve, Berättelse 1863, s. 167 (ATA, tr. i ATS 3, 1873, s. 125); E. Fischer, Västergötlands kyrkliga konst under medeltiden (1920), s. 91 f.; Fornminnesinventering 1929 (ATA); K. E. Sahlström m.fl., Gudhems härads fornminnen (1932), s. 231; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 389; S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid I (1937, rev. 1945), nr 639.

Äldre avbildningar: Ljunggren, bläckteckning (i KB F m 26 a), bläckteckning (i KB M 98: 3), teckning (i Tham, Div. Ant. Anteckningar, foto i ATA); Ljunggren(?), osign. bläckteckning (i VFA); Tham, skiss (i Fullständig Bautil); Brusewitz, bläckteckning (i Westergötland 1861), teckning (i VFA); Säve, bläckteckning (i a. a.); S. Welin, träsnitt (i T 71).

Invid landsvägen N om Rådene herrgård ligger Rådene gamla kyrkogård. Här står runstenen sedan 1861 rest, 1 m. N om södra kyrkogårdsmuren. Ristningen är vänd åt N.

Före nämnda tidpunkt låg den en tid »under karlbänkarna intill södra kyrkväggen med runorna uppåt» (H. Svensson i *Fornminnesinventering* 1929). G. Brusewitz lät emellertid upptaga stenen »med stöd af Kgl. Akademiens gifna instruktion». »Akademiens fullmagt med stora sigillet verkade på folket som ett kungabref», säger Brusewitz, »och jag visste knappt ordet af, förrän jag hade fem handfasta karlar med jernstörar till hands, som genast satte sig i arbete med stenens upptagning. Det var rätt bra att icke prostén bodde på stället, ty der blef en grufelig förödelse på golf och bänkar.» Kyrkan revs 1865.

I Per Thams *Div. Antiqv. Anteckningar* ligger en teck-